

SERVEIS D'INFORMACIÓ PROFESSIONAL

Rafel Bisquerra i Alzina

RESUMEN

La elección de profesión es una de las decisiones más importantes que una persona debe tomar. De dicha elección dependen otros aspectos de la vida. La elección con conocimiento de causa debe estar precedida de una información detallada. Por eso la información profesional debería ser una actividad habitual en los centros educativos.

La planificación de los servicios de información profesional tiene que seguir un proceso ordenado. En primer lugar es preciso conocer unas bases teóricas y metodológicas que fundamenten todo tipo de actividad. En segundo lugar es preciso realizar un estudio del contexto sociolaboral y del nivel educativo al cual va dirigido el programa de actividades de información profesional. De todo esto se derivan unas necesidades, tanto de parte de los alumnos como del centro y de los padres, que configuran unos objetivos a conseguir para satisfacer esas necesidades.

Para la planificación de actividades encaminadas a conseguir objetivos, es preciso determinar unos contenidos sobre estudios, profesiones, estructura del sistema educativo, becas, etc. Es conveniente conocer las fuentes informativas; aplicar técnicas y conocer la situación del mundo laboral y el mercado de trabajo. Al final de un programa de actividades conviene evaluar lo que se ha hecho y su incidencia como *feed-back* para futuras experiencias.

ABSTRACT

The choice of a profession is one of the most important decisions in any persons life. Many other aspects of life will also depend on this choice. Information must be provided before this choice can be made. For this reason, Professional Guidance should be a readily available activity in all educational centers.

The planning of a Professional Guidance must follow a series of ordered steps. First, we must have knowledge of the theoretical and methodological founda-

tions on which any activity is based. It is also necessary to study technical, social and educational level at which the Professional Guidance program of activities is aimed.

This will provide us with information about the needs of the pupils, parents and educational centers, and from these needs will stem the objectives that will fulfill them.

In order to plan activities that will help meet these objectives, it is necessary to determine the content of study plans, profession, structure of the educational system, scholarships, etc. Knowledge of available sources of information is necessary, as is that of the job market and the job situation in general. At the end of an activities program, it is always good to evaluate what has been done and its influence, all of which can be used as feedback for future experiences.

CONSIDERACIONS GENERALS

Elegir professió és una de les decisions més importants que hom pot fer al llarg de la seva vida. De la professió escollida depenen molts altres factors, com les oportunitats de treball, les relacions socials, la satisfacció professional, la probabilitat d'èxit en les tasques que es proposin, el lloc de residència, la dinàmica familiar, etc. Per tot això cal que la decisió sigui amb coneixement de causa, per tal d'augmentar les probabilitats d'èxit. Per a una bona elecció de professió cal tenir un coneixement de: *a)* si mateix (interessos, aptituds, personalitat, etc.); *b)* la realitat ambiental (possibilitats d'estudis i carreres, formació professional, mercat de treball, tendències ocupacionals, etc.).

La informació professional consisteix, fonamentalment, en la transmissió d'informacions sobre estudis i professions, amb l'objecte que l'individu pugui elegir professió amb coneixement de la realitat ambiental que l'envolta.

Què necessita saber l'individu sobre professions per escollir amb coneixement de causa? Les necessitats d'informació depenen de cadascú; però acceptant un ample camp de variabilitat, s'hauria de conèixer, com a mínim: *a)* les professions a les quals es pot aspirar de forma realista; *b)* les principals fonts d'informació adequades al nivell evolutiu; *c)* com elegir professió; *d)* com trobar treball; *e)* qüestions específiques sobre les professions d'interès principal; *f)* com aconseguir beques i ajuts.

Qui ha de transmetre aquesta informació? Sense entrar en polèmiques de si ha de ser el mestre, el pedagog, el psicòleg, els pares, etc., denominarem com a «orientador» la persona de la institució educativa encarregada de transmetre informació professional. Aquesta persona ha d'haver rebut una preparació adient, i entre altres, necessita conèixer: *a)* bases metodològiques de transmissió d'informació professional; *b)* teories de

l'orientació i del desenvolupament vocacional; c) àrees on acostumen a trobar lloc de treball els ex-alumnes; d) principals oportunitats laborals de l'ambient pròxim; e) interessos dels estudiants; f) fonts d'informació professional; g) coneixements específics sobre els estudis i les professions més corrents en l'ambient pròxim.

A continuació comentarem alguns dels aspectes que l'orientador necessita conèixer per impartir informació professional. L'exposició es referirà a un model de programa d'informació professional integrat dins un programa més ampli d'orientació educativa i vocacional.

PLANIFICACIÓ D'UN PROGRAMA D'INFORMACIÓ PROFESSIONAL

Una vegada que s'ha agafat consciència de la importància de l'elecció vocacional i de la necessitat d'informació professional, podem passar a presentar un model de planificació d'un programa d'informació professional. Per això seguirem l'esquema del Diagrama 1.

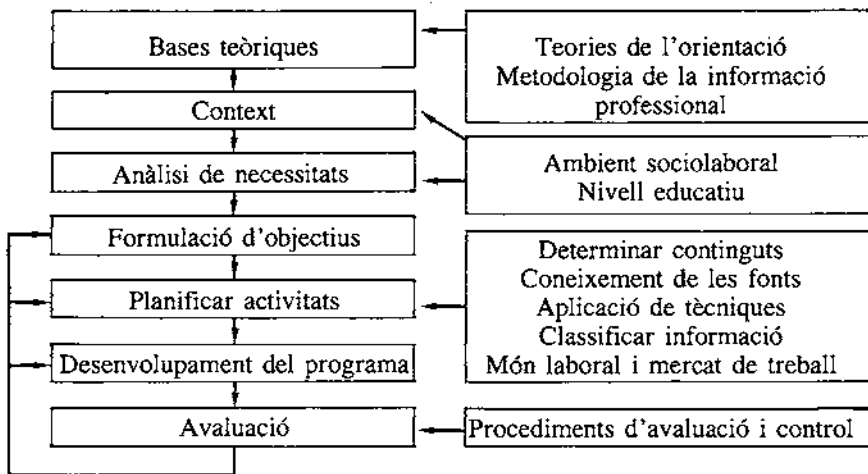

Diagrama 1. Planificació de la Informació Professional.

Bases teòriques

No és objecte d'aquest treball presentar les teories de l'orientació educativa i vocacional; tan sols volem cridar l'atenció sobre la reflexió teòrica que hauria de precedir i seguir tota acció educativa en una dinàmica d'acció-reflexió. Hi ha obres de fàcil accés sobre aquest punt, com les

de Beck (1973), Boy i Pine (1976), Miller (1971), Osipow (1976), Patterson (1978), Rhodes (1975), Shertzer i Stone (1972), Tolbert (1981) i molts altres, per citar només els que són publicats en castellà.

Quant a metodologia de la informació professional, també hi ha diverses obres, si bé totes estan en anglès (Baer, 1964; Chick, 1970; Frederickson, 1982; Hoppock, 1967; Isaacson, 1977; Norris, Zeran i Hatch, 1966; Norris, Hatch, Engelkes i Winborn, 1979; Shartle, 1959; Sinick, 1970; Wolfbein, 1968). En francès hi ha una obra de Paschoud (1972) i en castellà només en coneixem una sobre metodologia de la informació professional (Bisquerria, 1983).

Context

Un bon punt de partida pot ser l'anàlisi de la realitat circumdant, la qual pot incloure, com a mínim: *a)* situació i característiques del centre educatiu; *b)* nivell educatiu al qual es pretén oferir informació professional; *c)* nombre d'alumnes; *d)* espai i temps disponible (llocs disponibles, horaris); *e)* aspectes socioeconòmics del barri o zona geogràfica; *f)* característiques socioprofessionals dels pares dels alumnes.

Anàlisi de les necessitats d'informació professional

Quan un orientador planifica un programa d'informació professional ho fa perquè suposa que els alumnes en tenen necessitat. El context ambiental i el nivell educatiu abans esmentats ens permeten una primera aproximació a l'anàlisi de les necessitats. En base a aquest coneixement contextual hom pot inferir quines són les necessitats bàsiques en matèria d'estudis, professions, mercat de treball, etc.

Cal tenir present que el nivell educatiu condiona les necessitats d'informació professional. Així, per exemple, les necessitats d'un estudiant de 3r. de BUP o de COU seran distintes de les d'un estudiant de 8è d'EGB. Àdhuc en alguns casos haurem de convenir que les necessitats reals són de poca importància, com per exemple als primers nivells educatius.

Una vegada analitzada la realitat i detectades les necessitats bàsiques es pot passar a la formulació dels objectius.

Objectius

Només a títol d'exemple posem alguns casos d'objectius generals d'un programa d'informació professional: *a)* coneixement del món laboral; *b)* coneixement de l'estructura del sistema educatiu; *c)* confrontació de les representacions de professions que l'alumne s'ha format amb la reali-

tat; *d*) coneixement de si mateix; *e*) apreciació de les interaccions del jo amb l'entorn.

Passant dels objectius generals als objectius específics, en un procés d'especificació progressiva, podríem citar a títol d'exemple:

1. Respecte als alumnes: *a*) conèixer les professions principals de l'entorn; *b*) conèixer l'estructura del sistema educatiu, amb les interconnexions entre nivells i les branques i especialitats d'estudis i professions; *c*) conèixer les principals oportunitats de llocs de treball; *d*) conèixer els centres educatius on continuar estudis una vegada acabat el cicle educatiu en curs; *e*) conèixer els tipus de beques i ajuts a l'estudi que es poden sol·licitar; *f*) conèixer fonts on ampliar la informació professional; *g*) aplicar un procés metòdic per arribar a una decisió meditada; *h*) realitzar una integració de totes les informacions disponibles abans de passar a la decisió, etc.

2. Respecte al centre educatiu: *a*) realitzar estudis de seguiment dels ex-alumnes, a fi de disposar d'una base documental empírica real i objectiva; *b*) oferir l'oportunitat que pares i alumnes puguin realitzar consultes; *c*) aconseguir una actitud favorable al programa per part de tutors i professors; *d*) integrar continguts d'informació professional dins el currículum.

3. Respecte als pares: *a*) que la família conegui les alternatives que ofereix el sistema educatiu; *b*) coneixement dels centres on continuar estudiant una vegada finalitzat un cicle educatiu; *c*) conèixer les possibilitats que ofereix l'entorn; *d*) prendre consciència que la decisió final incumbeix tan sols a l'individu.

Activitats

Els continguts a impartir estaran en funció dels objectius que s'hagin fixat. Cal insistir que les activitats d'informació professional no han d'estar deslligades d'un programa més general d'orientació educativa i vocacional, i formen part integrant d'un tot estructurat.

Entre les activitats a incloure en un programa d'informació professional destaquem, entre altres, les següents:

a) Xerrades: exposició de l'estructura del sistema educatiu, amb les alternatives a final de cicle, interconnexions entre nivells, branques i especialitats, etc.; informació sobre beques i ajuts a l'estudi; presentació de professions concretes, branques, especialitats o sectors laborals; com trobar treball; com elaborar una instància i un *curriculum vitae*; mercat de treball i món laboral; funcions de l'INEM; etc.

b) Visites: fonamentalment als principals llocs de treball on desemboquen la majoria dels ex-alumnes, a partir de les dades recollides en els estudis de seguiment, com per exemple: fàbriques, tallers, museus, construcció, hostaleria, laboratoris, etc.

c) Seguiment dels ex-alumnes per tenir una constància de la seva evolució, com a base empírica per a experiències futures.

d) Tècniques d'informació professional, com per exemple «roda de premsa», estudi de casos, dinàmica de grups, experiència en el treball, «com buscar un lloc de treball», entrevistes, mitjans àudio-visuals, informàtica, etc. Per més informació sobre la metodologia i les tècniques de transmissió d'informació professional es pot consultar *Servicios y actividades de información profesional* (Bisquerra, 1983). A títol d'exemple resumirem una de les estratègies que es pot seguir: «El currículum com a base de la informació professional».

El currículum com a base de la informació professional

El propòsit d'aquesta estratègia és aconseguir que l'alumne conegui totes les possibilitats professionals de totes les matèries del currículum educatiu.

Aquesta tècnica requereix la col·laboració de tot el professorat, d'altra forma és impossible d'abordar-la. Es tracta d'implicar a professors i a tutors en el programa d'informació professional, planificar-lo conjuntament i portar-lo a terme en equip. En aquest cas l'orientador és l'ànima dinamitzadora del projecte.

Una vegada que tot el professorat ha pres consciència de la importància de l'elecció professional i de la necessitat d'informació professional, es tracta de donar un nou enfocament a les matèries, de tal forma que entre totes les assignatures es puguin contemplar els continguts essencials de les professions fonamentals. D'aquesta forma, i a títol d'exemple, el professor de Llengua i Literatura pot incloure en les explicacions de classe informacions de professions, com professor de llengua, filòleg, lingüista, escriptor, bibliotecari, arts gràfiques, periodista, llibrer, Ciències de la Informació, etc. El professor de Llengua estrangera es pot referir a professors d'idiomes, intèrpret, traductor, guia de turisme, hostaleria, etc. El professor de Matemàtiques pot explicar professions com administratiu, banca, enginyer, arquitecte, economista, informàtica, etc. El de Ciències Naturals: agricultor, jardiner, biòleg, veterinari, medicina, infermeria, sanitària de FP, gemmologia, etc. Dins Geografia: transports i comunicacions, construcció i obres, marina, mineria, etc. Per part d'Història: polítics, militars, advocats, historiadors, vides professionals de personalitats il·lustres, etc. Així podríem anar fent amb Física (electricitat, electrònica, imatge i so, òptica, astronomia, etc.), Química (far-

macèutic, laboratoris químics, fotografia, viticultura, cosmètica, plàstics, colorants, vidre, petroquímica, etc.), Filosofia (filòsof, pedagog, psicòleg, sociòleg, antropòleg, polític, assistent social, etc.); per les matèries d'art i de música: dibuixant, pintor, escultor, arquitecte, restaurador, decorador, disseny, ceràmica, professor d'art, professor de música, instrumentista, solista, director d'orquestra, dansa, cantant, etc.).

Tot el que acabem d'esmentar, de forma condensada, són exemples suggerents. L'orientador ha de tenir cura que no es repeteixin les professions en distintes matèries, com s'ha fet intencionadament en la relació anterior; l'orientador ha de ser un coordinador de les activitats d'informació professional.

Com a objectius inherents en tota activitat d'informació professional s'haurien d'incloure: *a)* desenvolupar un respecte sincer per tot tipus de treball; *b)* crear el desig de participar activament en el món laboral com a forma d'autorealització.

En la planificació d'activitats ha de quedar clarament establert el lloc, dia i hora en què es pensa realitzar cada una de les activitats planificades, d'altra forma sempre surten imprevistos i urgències per no portar-les mai a terme, donat que no són continguts objecte d'avaluació de cara a la nota final.

DESENVOLUPAMENT DEL PROGRAMA

Sempre que es reuneix una sèrie de condicions, la realització no sol presentar problemes de consideració. Entre les condicions fonamentals cal esmentar: *a)* Coneixement del context per detectar les necessitats d'informació professional. *b)* Formulació d'objectius clarament especificats. *c)* Planificació d'activitats amb clara indicació del lloc i el moment de cada una d'elles i dels mitjans i materials necessaris. *d)* Col·laboració de tutors, de professors i també dels pares.

Quan es donen les condicions que acabem d'esmentar, només es tracta d'«anar fent», com diuen en bon català. És molt possible que alguna activitat programada hagi d'ésser modificada, ajornada i fins i tot suprimida; per altra banda, sobre la marxa és possible que s'introdueixin activitats noves que no estaven programades. Del que es tracta és d'aconseguir els objectius, buscant sempre les estratègies més idònies en cada moment i en cada cas.

És convenient prendre nota de tot el que es vagi fent, d'altra forma es corre el risc d'arribar a final de curs i tenir la sensació de no haver fet res. També convé anotar incidències i imprevistos que vagin sortint.

AVALUACIÓ DEL PROGRAMA

Les tasques d'orientació i d'informació professional es realitzen perquè hom assumeix la utilitat pràctica que tenen per a l'individu. Nogensmenys convé comprovar la validesa d'aquest supòsit de forma actuarial. Cal poder demostrar al director del centre, tutors, professors, pares, alumnes i sobretot a nosaltres mateixos, que el que hem estat fent ha tingut un sentit, una incidència i una utilitat. Entre els procediments per avaluar un programa d'informació professional destaquen: l'opinió de l'orientador, «validació per part del client», la mesura objectiva, dissenys experimentals.

L'opinió de l'orientador és el procediment més elemental i subjectiu. L'orientador es pregunta, ¿considero sincerament que s'han aconseguit els objectius proposats?, ¿hi ha motiu de satisfacció, o més aviat el programa no ha funcionat com s'esperava? La resposta sincera i meditada a preguntes com aquestes, salvant tota valoració subjectiva, pot oferir un indicador com intent elemental d'avaluació. L'orientador s'hauria de formular sovint preguntes així; però en general una avaluació que no contempli altres aspectes quedarà molt mancada.

La «validació per part del client» consisteix a recollir l'opinió dels qui han participat en el programa. Aquí «client» s'entén en sentit ample, com a traducció del terme encunyat pels americans; podrien ser sinònims de «client», alumne, estudiant, individu, subjecte, però també professor, tutor i pares. La tècnica consisteix a passar al final del programa una petita enquesta per recollir l'opinió de tutors, professors, pares i alumnes. Entre les preguntes que es poden formular es poden incloure, per exemple: El programa d'informació professional, ha satisfet les expectatives?, s'han aconseguit els objectius?, quins aspectes han funcionat millor?, pitjor?, què convindria potenciar?, rectificar?, etc.

La mesura objectiva, en informació professional, la considerarem com el registre d'activitats i conseqüències que se'n deriven. Un exemple senzill pot ser fer un resum de totes les activitats realitzades, com per exemple: quatre xerrades, tres visites, 42 entrevistes individuals amb alumnes, 12 entrevistes amb pares, quatre reunions amb professors, dues reunions amb pares, utilització de les tècniques de «roda de premsa», sensibilització per ensenyament programat, mitjans àudio-visuals i dinàmica de grups. Encara que no es pugui veure la incidència d'aquestes activitats, hom pot afirmar que s'han fet, i assumir la seva utilitat (aquesta pot ser confirmada a través d'una «validació per part del client»).

Hem de tenir present que una autèntica avaluació de la informació professional hauria de ser a llarg termini. Però ja sabem que això generalment no és possible. Ho podria ser en el supòsit següent: suposant que

un objectiu fos «els alumnes han de trobar un lloc de treball com a màxim un any després d'haver finalitzat els estudis»; mitjançant un estudi de seguiment podríem comprovar si aquest objectiu s'aconsegueix.

Entrant en el camp de la pedagogia experimental es poden aplicar diversos dissenys, com per exemple el pre-test/post-test, grup experimental i grup control, disseny de Solomon, i fins i tot dissenys multivariats per analitzar la introducció de la variable independent i la seva incidència. No ens podem estendre més en aquest punt, ja que s'escapa una mica a l'àmbit que ens havíem proposat. En tot cas remetem als manuals d'investigació empírica en educació per ampliar informació sobre aquest punt.

FONTS D'INFORMACIÓ PROFESSIONAL

Si l'orientador no està informat, malament podrà informar. Cal conèixer, per tant, les principals fonts d'informació professional.

Entre la bibliografia sobre estudis i professions en aquest moment cal destacar:

CÍRCULO DE PROGRESO UNIVERSITARIO, *Guía de las salidas universitarias*, Círculo de Progreso Universitario, Madrid, 1984.

FUENTE GÓMEZ, C., *Todos los estudios y carreras*, Planeta, Barcelona 1981.

FUNDACIÓN UNIVERSIDAD-EMPRESA, *Los estudios de un joven de hoy*, Fundación Universidad-Empresa, Madrid 1983.

—, *Colección Monografías Profesionales* (més de seixanta títols, cada un referit a un tipus d'estudi), Fundación Universidad-Empresa, Madrid 1979-1985.

GENERALITAT DE CATALUNYA, DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT, *Pla d'Orientació escolar i professional*, Barcelona 1983.

INEM, *Información Profesional*, Instituto Nacional de Empleo, Madrid 1984.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN, *Todos los estudios y profesiones*, MEC, Madrid 1985.

El primer que cal mirar en tot llibre sobre estudis i professions és «quan» ha estat escrit, ja que la informació d'aquesta mena queda obsoleta en molt poc temps.

L'orientador també pot estar interessat per connectar amb centres institucionals on ampliar informació. Entre altres destaquem els següents:

Centre d'Orientació de la Direcció General de Batxillerat, del Departament d'Ensenyament, c/ Sepúlveda 143, 08011 Barcelona, tel. 323 51 13. (Ubicació provisional, ja que en breu s'ha de traslladar a l'Avda. de la Diagonal.)

Centre d'Orientació de la Diputació de Barcelona, c/ Urgell 187, 08011 Barcelona, tel. 230 92 00.

Centre d'Orientació Professional de l'INEM. N'hi ha quatre a Barcelona:

Doctor Joaquim Pou 8, tel. 301 23 00.

Aragó 182, tel. 254 39 04.

Berlín 58, tel. 321 65 62.

Plça. Castella 2, tel. 302 21 74.

Departament d'Orientació Escolar i Professional de l'Institut Municipal d'Educació, Plça. d'Espanya 1, tel. 223 26 37.

Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica (EAP). N'hi ha uns trenta a Catalunya. Per a més informació: Departament d'Ensenyament, c/ Sant Honorat 1, tel. 301 93 49.

Equips Sociopsicopedagògics Municipals. (Per iniciativa dels ajuntaments es van creant aquests serveis. Es pot consultar als ajuntaments que en tenen.)

BIBLIOGRAFIA

- BAER, M. F., *Occupational Information*, Science Research Associates, Chicago 1964.
- BECK, C. E., *Orientación educacional. Sus fundamentos filosóficos*, El Ateneo, Buenos Aires 1973.
- BISQUERRA, R., *Ante la elección profesional*, Don Bosco, Barcelona 1977.
- , *Servicios y actividades de información profesional*, PPU, Barcelona 1983.
- BOY, A. V. i PINE, G. J., *El consejero escolar. Un nuevo concepto*, Narcea, Madrid 1976.
- CHICK, J. M., *Innovations in the use of Career Information*, Houghton Mifflin, Boston 1970.
- FREDERICKSON, R. H., *Career Information*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, Nova Jersey 1982.
- HOPPOCK, R., *Occupational Information*, McGraw-Hill, Nova York 1967.
- ISAACSON, L. E., *Career Information in Counseling and Teaching*, Allyn Bacon, Boston 1977.
- MILLER, F. W., *Principios y servicios de orientación escolar*, Magisterio Español, Madrid 1971.
- NORRIS, W., ZERAN, F. R. i HATCH, R. N., *The Information Service in Guidance*, Rand McNally, Chicago 1966.
- NORRIS, W., HATCH, R. N., ENGELKES, J. R. i WINBORN, B. B., *The Career Information Service*, Rand McNally, Chicago 1979.

-
- OSIPOW, S. H., *Teorías sobre la elección de carreras*, Trillas, México 1976.
- PASCHOUD, M., *L'information professionnelle à l'école*, Payot, Lausanne 1972.
- PATTERSON, C. H., *Teorías del counseling y psicoterapia*, Desclée de Brower, Bilbao 1978.
- RHODES, J. A., *Educación y orientación vocacionales*, Paidós, Buenos Aires 1975.
- SHARTLE, P. D., *Occupational Information. Its Development and Application*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, Nova Jersey 1959.
- SHERTZER, B. i STONE, S. C., *Manual para el asesoramiento psicológico (counseling)*, Paidós, Buenos Aires 1972.
- SINICK, D., *Occupational Information and Guidance*, Houghton Mifflin, Boston 1970.
- WOLFBEIN, S. L., *Occupational Information*, Random House, Nova York 1968.

